

Duurzaam samenleven met
Het Everzwijn

*Plan van aanpak: 'Op weg naar een duurzame co-existentie
met het everzwijn in Vlaanderen'*

Zuhal

Inhoudstabel

1.	Samenwerken om schade te vermijden	4
2.	De everzwijnenpopulatie in toom houden	6
3.	Schade solidair vergoeden	9

Inleiding

Everzwijnen roepen spontaan een beeld van de Ardennen op, maar ook in Vlaanderen nemen hun aantallen sterk toe. Dat is eigenlijk een goed teken: het geeft aan dat onze bossen en de omliggende gebieden gezond zijn.

Het everzwijn hoort ook thuis bij ons. Toch zijn er de laatste jaren veel everzwijnen bijgekomen. Dat komt onder andere doordat er in de zachtere wintermaanden minder dieren sterven en de klimaatverandering een hogere frequentie aan 'mastjaren' heeft teweeggebracht. Dat zijn jaren waarin er meer zaden en vruchten aan bomen en planten hangen, met een hoog voedselaanbod voor everzwijnen als gevolg. Ook onze hoogproductieve landbouwsector biedt de dieren een gedekte tafel.

Wie everzwijnen als burens krijgt, is daar niet altijd blij mee. De dieren hebben namelijk een enorme appetijt. Ze lusten vrijwel alles en gaan de hele dag op zoek naar voedsel, ook in akkers en tuinen.

Daarbij ontzien ze niets: ze woelen graslanden om, plunderen maïsen en graanvelden en laten hun eetplek zelden netjes achter. Ook in het verkeer kunnen everzwijnen gevaarlijke situaties veroorzaken.

De Vlaamse overheid en lokale besturen leveren heel wat inspanningen om het everzwijn ruimte te gunnen in Vlaanderen. Tegelijk willen ze de overlast door wilde dieren tot een minimum beperken. De bestaande maatregelen hebben al hun nut bewezen. Nu is het tijd om een stap verder te gaan.

Om mens en everzwijn op een evenwichtige manier te laten samenleven, lanceert Vlaams minister van Natuur Zuhal Demir een ambitieus plan van aanpak: 'Op weg naar een duurzame co-existentie met het everzwijn in Vlaanderen'.

Het plan steunt op drie pijlers:

1. Samenwerken om schade te vermijden
2. De everzwijnenpopulatie in toom houden
3. Schade solidair vergoeden

Met enkele ondersteunende acties houden we de vinger aan de pols. Zo zorgen een efficiënte monitoring en wetenschappelijk onderzoek voor de onderbouw van een rationeel beleid. Waar nodig, zet de Vlaamse overheid ook in op handhaving.

Samenwerken om schade te voorkomen

1

Om zoveel mogelijk schade door everzwijnen te voorkomen, moeten we onze krachten bundelen. Terreineigenaars die de handen in elkaar slaan om hun eigendommen te beschermen, boeken vaak betere resultaten dan eigenaars die elk individueel inspanningen doen. Als overheid nemen we gerichte acties om innovatieve samenwerkingen te ondersteunen en preventieve maatregelen te stimuleren. Het blijft natuurlijk de verantwoordelijkheid van de eigenaar om zijn eigendom zo goed mogelijk te beschermen.

Welke acties nemen we?

- Op 1 september 2020 lanceerde Vlaams minister van Omgeving Zuhal Demir een projectoproep rond gebiedsgerichte preventie van everzwijnschade, gefinancierd vanuit het Jachtfonds. Via die oproep ondersteunen we concrete samenwerkingsprojecten die schade moeten voorkomen. In eerste instantie stimuleren we innovatieve, gebiedsgerichte preventie rond woonwijken en in landbouwgebieden. Minister Demir maakt hiervoor 150.000 euro vrij. De inschrijvingen lopen tot 15 oktober 2020.

Enkele voorbeelden van geschikte projecten:

- Permanente of seizoensgebonden, vaste of tijdelijke elektrische rasters
- Doorgangen zoals wildroosters en selectieve poorten
- Waarschuwingsborden voor overstekend wild
- Na de eerste projectoproep in 2020 wordt het project geëvalueerd in functie van het gerealiseerde hefboomeffect.

We benoemen gevaarlijke punten langs gewestwegen waar er een hoger risico is op ongevallen met everzwijnen. Samen met de Vlaamse minister van Mobiliteit en de betrokken lokale besturen werken we een protocol uit om die zwarte punten weg te werken.

Belangrijk daarbij is:

- Samenwerken met politiediensten om meldingen van verkeersongevallen op een gestandaardiseerde manier te verzamelen en te centraliseren.
- Het protocol afstemmen met het Vlaams Actieplan Ecologische Ontsnippering. Dat plan vermindert de versnippering van leefgebieden van soorten door natuurverbindingen of ecodeucten aan te leggen, en kan dus helpen om zwarte punten langs gewestwegen weg te werken.

- We trachten de geografische verspreiding van everzwijnen door nieuwe kolonisations zo snel mogelijk op te sporen en de aantallen in te perken via jacht. We richten ons vooral op risicogebieden. Dat zijn gebieden waar de kans op kolonisatie van everzwijnen hoog is én waar ze grote schade kunnen aanrichten. In die gebieden wordt bovendien vol ingezet op preventieve maatregelen om geen gedekte tafel te voorzien voor eventuele nieuwkomers. Met een Rapid Response Team van de Vlaamse overheid wordt, samen met de lokale jagers, snel gereageerd op vestiging van everzwijnen in nieuwe gebieden.
- We updaten de campagne Natuur Als Goede Buur. Daarmee informeert Natuur en Bos zo breed en volledig mogelijk over onder andere everzwijnen en zet het particulieren en landeigenaars aan om zelf preventieve maatregelen tegen schade te nemen.
- -Samen met de landbouworganisaties worden landbouwers met landbouwgronden binnen groene bestemmingen actief aangezet om preventieve maatregelen te nemen en zo de populatiegroei in voor natuur bestemde gebieden, letterlijk, niet bijkomend te voeden. Landbouwteelten in natuur- en bosgebieden die erg gevoelig zijn voor schade door everzwijnen zullen worden afgeraden. We bekijken in de schoot van de regering welke maatregelen kunnen worden genomen om dit te reguleren.
- Er is een Vlaams draaiboek voor preventie en bestrijding van de Afrikaanse varkenspest opgesteld. Dit plan laat ons toe adequaat te reageren op een eventuele uitbraak van deze zeer problematische ziekte. Het draaiboek zet de hoofdlijnen uit van de eventuele crisisaanpak. Dit najaar worden de meest kritische processen in detail en in nauw overleg met de betrokken stakeholders uitgewerkt. We hopen uiteraard dat het draaiboek nooit zal moeten worden gebruikt. Maar we willen klaar zijn!
- Ter informatie: Momenteel zit Vlaanderen in fase geel – verhoogde waakzaamheid – ten gevolge van de uitbraak in Wallonië. De nieuwe uitbraak in het oosten van Duitsland heeft hierop geen invloed.

“Terreineigenaars die de handen in elkaar slaan om hun eigendommen te beschermen, boeken vaak betere resultaten dan eigenaars die elk individueel inspanningen doen.”

De everzwijnenpopulatie in toom houden

2

De afgelopen jaren werden er tijdens de wintermaanden drukjachten georganiseerd om de exponentiële groei van de everzwijnenpopulatie af te remmen. Belangrijke actoren in de open ruimte, zoals wildbeheereenheden, natuurbeheerders, huis- en boseigenaars, jagers en lokale landbouwers, provincies en gemeentebesturen, werden daarbij betrokken.

Toch blijft het belangrijk om de populatie van everzwijnen onder controle te houden. Als we niet structureel ingrijpen, zijn de populatiegroei en de daarmee gepaarde overlast niet te overzien.

Daarom breiden we de actuele aanpak uit en zetten we in op:

- Een betere coördinatie en meer samenwerking
- Een nieuwe jachtstrategie
- Bijkomende instrumenten en ondersteuning
- Betere coördinatie en meer samenwerking

We stellen een neutrale coördinator wildschade aan die de everzwijnenaanpak in Vlaanderen namens de minister coördineert, in samenwerking met een inhoudelijk, ondersteunend team. Hij of zij zorgt ervoor dat alle (boven)lokale stakeholders op het terrein vlot samenwerken.

Vlaanderen telt tien faunabeheerzones: grote gebieden die begrensd worden door structurele obstakels, zoals kanalen of autosnelwegen. Natuur en Bos organiseert in elke faunabeheerzone een jaarlijks everzwijnenoverleg met vertegenwoordigers van landbouw, natuur, de jacht en lokale besturen.

De everzwijncoördinator zal de afspraken voor preventie en populatiebeheer op het niveau van de faunabeheerzone vertalen naar lokaal niveau.

Dat moet de lokale, gebiedsgerichte werking bevorderen. De coördinator zal de aanpak van het lokaal overleg ook optimaliseren. Preventie en informatieverspreiding maakt deel uit van die optimalisatie. Waar de huidige lokale overlegstructuur gecoördineerd door wildbeheereenheden niet optimaal werkt, gaat hij of zij op zoek naar een meer passende aanpak. Een nieuwe jachtstrategie

“Toch blijft het belangrijk om de populatie van everzwijnen onder controle te houden. Als we niet structureel ingrijpen, zijn de populatiegroei en de daarmee gepaarde overlast niet te overzien.”

We werken een doordachte, schadevermijdende jachtstrategie uit:

- In de zomer concentreert de jacht zich op schadegevoelige gebieden, bijvoorbeeld in en nabij landbouwgebieden, met als hoofdzakelijke bedoeling de dieren te verjagen en af te schrikken. Zo vinden de everzwijnen rust in de kern van onze natuurgebieden en worden ze niet de landbouwgebieden waar de gewassen groeien ingejaagd..
- In de winter vindt jacht op everzwijnen in het volledige leefgebied plaats. Het concrete doel is dan om het aantal everzwijnen te verminderen. De gebruikte jachtstrategie is goed dooracht en voorbereid waarbij een evenwicht wordt gezocht tussen het reguleren van de populatie en de ecologische waarde van de gebieden.

We roepen de rechtsfiguur 'beheerregeling voor het everzwijn' in het leven. Daarin leggen lokale stakeholders afspraken vast om de jachtstrategie in schadegevoelige gebieden te realiseren. Die afspraken zijn vervolgens afdwingbaar. De everzwijncoördinator overlegt met lokale stakeholders waar de opmaak van een beheerregeling voor het everzwijn nuttig of noodzakelijk is.

We wijzigen de jachtwetgeving zodat openbare besturen meer zelfbeschikkingsrecht krijgen voor wildbeheer. Overheden moeten het wildbeheer op hun terreinen beter kunnen aansturen, bijvoorbeeld via licentiejacht. Op die manier maken we everzwijnbeheer flexibeler en doelmatiger.

We evalueren samen met INBO de bestaande regels rond aankorrelen en beoordelen ze op hun effectiviteit en wenselijkheid. Waar nodig worden de regels bijgestuurd.

Bijkomende instrumenten en ondersteuning

We voorzien een nieuwe beheerfunctie in de wetgeving voor snelle en oplossingsgerichte interventie in bijvoorbeeld woonwijken, stedelijk recreatiegebied of begraafplaatsen. Lokale overheden kunnen die functie invullen. Om dat concept op punt te stellen, voeren we eerst een proefproject uit.

We organiseren bijscholingen voor jagers en terreinbeheerders. In-
verde, de Vlaamse marktleider op het vlak van opleidingen over bos-,
groen- en natuurbeheer, biedt vanaf dit najaar al een opleiding over
drukjacht aan. Er komt ook een opleiding rond preventieve maatregel-
en voor landbouwers en lokale besturen.

Samen met het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) gaan we op zoek naar mogelijkheden om geschoten
everzwijnen lokaal te vermarkten. Die zijn op dit moment beperkt
omdat de regels inzake voedselveiligheid gemaakt zijn voor de contro-
le van vlees afkomstig van landbouwhuisdieren. Ze zorgen voor een
uitstekende bescherming van de volksgezondheid, maar zijn niet aan-
gepast aan vermarkting van wild.

Schade solidair vergoeden

Everzwijnen zijn slimme en flexibele dieren. Ook met zware inspanningen zullen we schade nooit volledig kunnen vermijden. Wie daarvan het slachtoffer is, kan vandaag al een beroep doen op een burgerrechtelijke schaderegeling en eventueel op een administratieve schaderegeling. Daarnaast willen we ook het solidariteitsprincipe ingang doen vinden.

We onderzoeken de mogelijkheid voor een gepaste wildschadeverzekering. We gaan daarvoor in gesprek met Assuralia, de beroepsvereniging van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen actief op de Belgische markt, en bekijken hoe we dit verder kunnen uitwerken.

We onderzoeken daarnaast of de nieuwe rechtsfiguur 'beheerregeling voor het everzwijn' de basis kan vormen voor een solidaire aanpak. Stakeholders kunnen in dat geval onderlinge afspraken maken over jachtstrategie en schadeaansprakelijkheid. De verzekering komt dan tussen bij schadegevallen die ondanks het uitvoeren van de beheerregeling toch nog voorkomen.

Hoe gaan we de acties ondersteunen?

Monitoring en wetenschappelijk onderzoek

Op grofwildjacht.inbo.be kunnen stakeholders en het brede publiek cijfers raadplegen over het afschot van everzwijnen en de schade die de dieren veroorzaken. Maar de hoeveelheid beschikbare data is voor verbetering vatbaar. Ook in de kennis over het everzwijnenbeheer zijn er nog hiaten.

In overeenstemming met de Beleidsnota Omgeving 2019-2024 van de Vlaams minister van Omgeving Zuhair Demir streven we naar een rationeel en wetenschappelijk onderbouwd beheer, gebaseerd op betrouwbare gegevens. Om die data te verzamelen, rekenen we op monitoring en wetenschappelijk onderzoek. Alleen zo kunnen we op een transparante manier evalueren en kordaat optreden waar nodig.

Hoe verbeteren we de beschikbare data?

We gaan de directe negatieve impact van het everzwijn beter monitoren. Daarbij focussen we op het standaardiseren en centraliseren van gegevens over verkeersongevallen en schade op landbouwpercelen, het openbaar domein en bij particulieren. Om de schadepatronen volledig te kunnen begrijpen en ermee aan de slag te gaan, is de medewerking van burgers cruciaal.

Zij kunnen schade en ongevallen melden via natuurenbos.be/meldpuntschade. De gegevens die vanuit de jachtsector worden verzameld via de WILDER-app worden mee gecentraliseerd.

- We bundelen alle informatie die nu beschikbaar is bij diverse stakeholders, zoals de politie, gemeenten, wildbeheereenheden en de landbouwsector, om de transparantie te verhogen. Waar de informatie nog onvoldoende wordt bijgehouden en gerapporteerd zetten we in op overleg om dit probleem aan te pakken.
- We analyseren hoe efficiënt en effectief de preventie- en beheermaatregelen zijn op basis van de gebundelde (monitoring)gegevens en populatietrends.
- We verhogen de transparantie door afschotcijfers per WBE en per jachtrechthouder openbaar te maken.

Handhaving

De Vlaamse overheid en alle stakeholders op het terrein leveren heel wat inspanningen om de everzwijnenpopulatie te beheren en schade te voorkomen. Het zou zonde zijn als die inspanningen teniet worden gedaan door het onverantwoorde gedrag van enkelingen. In bepaalde gevallen is handhaving de enige oplossing.

Wanneer is handhaving noodzakelijk?

Bepaalde illegale acties kunnen ervoor zorgen dat everzwijnen op onverwachte plaatsen voedsel vinden, nieuwe routes nemen en zich sneller voortplanten dan normaal. Zo komen ze op plaatsen terecht waar ze schade en overlast kunnen veroorzaken.

We gaan daarom strenger controleren op:

- Sluikstorten
- Illegaal voederen
- Het uitzetten van everzwijnen

Jagers die betrapt worden op het uitzetten van everzwijnen verliezen levenslang hun jachtrechten. De wetgeving wordt in die zin aangepast. Het uitzetten van everzwijnen brengt naast problemen rond het onder controle brengen van de populatie ook grote sanitaire risico's met zich mee.

Het is niet ondenkbaar dat uitgezette everzwijnen drager zijn van AVP. Dergelijk gedrag is dan ook onaanvaardbaar.

